

Підручник сержанта танкових військ Збройних Сил України

Ця військова навчально-методична публікація “Підручник “Сержанта танкових військ” (далі — Підручник) розроблений робочою групою факультету бойового застосування військ Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного спільно з старшим офіцером відділу розробки програм та навчально-методичних матеріалів управління підготовки у ВВНЗ та НЦ командування підготовки Командування Сухопутних військ Збройних Сил України підполковником Юрієм ТАРАЩЕНКО та погоджено з Центром оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України.

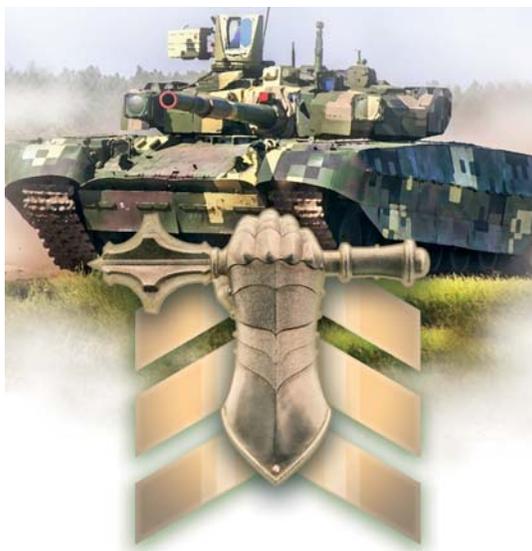
У Підручнику розміщено матеріал в обсязі програми бойової підготовки, а також подано основи військового виховання та навчання військовослужбовців.

Положення та рекомендації Підручника мають на меті допомогти молодшим командирам у якісному навчанні підлеглих та вмілому керівництві екіпажу у бою і повсякденному житті. Водночас ці положення є основою для розроблення прийомів і способів дій у кожному конкретному випадку, тому їх слід застосовувати творчо, відповідно до конкретних умов обстановки та процесу навчання.

КОМАНДУВАННЯ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ СПІЛЬНО З
НАЦІОНАЛЬНОЮ АКАДЕМІЄЮ СУХОПУТНИХ
ВІЙСЬК ІМЕНІ ГЕТЬМАНА ПЕТРА
САГАЙДАЧНОГО

ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:
обмежень для розповсюдження немає

ПІДРУЧНИК СЕРЖАНТА
ТАНКОВИХ ВІЙСЬК
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2022

Склад авторського колективу: начальник факультету бойового застосування Національної академії сухопутних військ ім. П.Сагайдачного полковник Олександр ТИМОЩУК, заступник начальника факультету бойового застосування військ з навчальної та наукової роботи – начальника навчальної частини факультету бойового застосування військ Національної академії сухопутних військ ім. П.Сагайдачного Олександр ГУЛИМА, начальник кафедри тактики факультету бойового застосування Національної академії сухопутних військ ім. П.Сагайдачного полковник Володимир ОЖАРЕВСЬКИЙ, заступник начальника кафедри тактики факультету бойового застосування Національної академії сухопутних військ ім. П.Сагайдачного підполковник Роман СОЛОБОДЯНЮК, професор кафедри тактики факультету бойового застосування Національної академії ім. П.Сагайдачного підполковник Андрій ЯЩУК, старший викладач кафедри тактики факультету бойового застосування Національної академії ім. П.Сагайдачного підполковник Олег КОТИЛЕВСЬКИЙ, старший викладач кафедри тактики факультету бойового застосування Національної академії ім. П.Сагайдачного працівник Збройних Сил України Михайло ГОДІЙ, старший викладач кафедри тактики факультету бойового застосування Національної академії ім. П.Сагайдачного працівник Збройних Сил України Андрій МІХІН, викладач кафедри тактики факультету бойового застосування Національної академії ім. П.Сагайдачного Максим ВОЛКОВ, викладач кафедри тактики факультету бойового застосування Національної академії ім. П.Сагайдачного Олександр СКРИПКА.

Підручник сержанта танкових військ Збройних Сил України. — Київ: «Центр П 32

ISBN 978-611-01-2775-2

Ця військова навчально-методична публікація “Підручник “Сержанта танкових військ” (далі — Підручник) розроблений робочою групою факультету бойового застосування військ Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного спільно з старшим офіцером відділу розробки програм та навчально-методичних матеріалів управління підготовки у ВВНЗ та НЦ командування підготовки Командування Сухопутних військ Збройних Сил України підполковником Юрієм ТАРАЩЕНКО та погоджено з Центром оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України.

У Підручнику розміщено матеріал в обсязі програми бойової підготовки, а також подано основи військового виховання та навчання військовослужбовців.

Положення та рекомендації Підручника мають на меті допомогти молодшим командирам у якісному навчанні підлеглих та вмілому керівництві екіпажу у бою і повсякденному житті. Водночас ці положення є основою для розроблення прийомів і способів дій у кожному конкретному випадку, тому їх слід застосовувати творчо, відповідно до конкретних умов обстановки та процесу навчання.

ЗМІСТ

	ВСТУП	4
	ПОСИЛАННЯ НА ВІЙСЬКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ	5
	ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ	6
	ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ	10
1	ОСНОВИ ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	11
1.1	Збройні Сили України	11
1.2	Основи військового законодавства	15
1.3	Принципи і методи військового виховання	34
1.4	Сержант як лідер військових колективів	38
1.5	Роль і місце сержантського складу ЗС України у зміцненні військової дисципліни	42
1.6	Методика підготовки та проведення занять з бойової підготовки	45
2	ТАНК У БОЮ	54
2.1	Загальні положення	54
2.2	Тактична підготовка	61
2.3	Розвідувальна підготовка	137
2.4	Вогнева підготовка	148
2.5	Водіння	209
2.6	Основи радіаційного, хімічного, біологічного захисту	251
2.7	Інженерна підготовка	269
2.8	Підготовка зі зв'язку	317
2.9	Військова топографія	348
2.10	Тактична медицина	370
3	ОСНОВИ ТЕХНІЧНОГО ТА ТИЛОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	411
3.1	Експлуатація бронетанкового озброєння та техніки	411
3.2	Тилове забезпечення	422
	ЗАКЛЮЧЕННЯ (ВИСНОВКИ)	428
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	429

ВСТУП

Ситуація, що склалась на Сході України, вимагає від військових фахівців застосування всього арсеналу знань, вмінь та навичок щодо застосування Законів України, Статутів Збройних Сил України, озброєння і військової техніки на полі бою, тактичного вишколу, високої психологічної стійкості.

Важливу роль у створенні бойового потенціалу Збройних Сил України відіграє сержантський склад, серед яких особливе місце відводиться молодшим командирам.

Командир підтримує бойову готовність особового складу, вміло застосовує тактику дій в різних видах бою. Йому відводиться провідна роль у керівництві підлеглими, їх вихованні, підтриманні високої військової дисципліни та морально-психологічного стану, зразкового статутного порядку та організації служби військ у бойових умовах. На командира покладається широке коло обов'язків з вирішення питань організації зберігання, експлуатації, ремонту озброєння та військової техніки і майна, а також вирішення правових питань.

З метою своєчасного та якісного виконання бойового завдання, збереження життя та здоров'я особового складу командир повинен ретельно вивчати і використовувати у своїй роботі все те нове, передове, що з'являється в практиці бойового застосування військ, а не покладатися лише на знання, отримані в Навчальному центрі (військовій частині) та систематизовані в даному посібнику.

Головна мета посібника – допомогти сержанту танкових військ:

в організації правового забезпечення військовослужбовців.

в роботі з особовим складом у бойових умовах;

в організації підготовки та ведення бойових дій;

в організації експлуатації озброєння та військової техніки, збереження майна та боєприпасів.

Посібник може бути використано як методичні рекомендації в роботі сержантського складу відповідно до умов обстановки, наявності сил і засобів, завдань, які визначені військовим частинам (підрозділам).

ПОСИЛАННЯ НА ВІЙСЬКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ

Позначка військової публікації	Повне найменування військової публікації
1	2
ВКДП 7-00(03).01	а) Настанова з бойової підготовки у Збройних Силах України, затверджена начальником ГШ ЗС України 07.10.2020
ВКДП 7-00(03).02	б) “Інструкція про порядок розроблення (розміщення) стандартів (каталогів завдань) з підготовки та проведення оцінювання за стандартами підготовки Збройних Сил України”, затверджена наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 27.01.2020 № 26
ВКДП 7(5)-00(01).01	в) Типовий каталог завдань з підготовки Збройних Сил України, затверджений наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 27.01.2020 № 26
ТП 7-00(01).02	г) Програма індивідуальної підготовки сержантського (старшинського) складу Збройних Сил України, затверджена начальником Генерального штабу Збройних Сил України 17.08.2020

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Боездатний стан військової частини (підрозділу) – стан, коли військова частина (підрозділ) укомплектована навченим особовим складом, штатним ОВТ, забезпечена необхідними матеріально-технічними засобами за штатами воєнного часу та набула визначених бойових спроможностей.

Бойова готовність військової частини (підрозділу) – стан, що визначає її (його) спроможність реалізувати бойовий потенціал для виконання завдань за призначенням в конкретних умовах обстановки у визначений період часу.

Бойова підготовка – цілеспрямований та організований процес навчання військовослужбовців військових частин і підрозділів, а також злагодження органів управління (штабів) тактичного рівня, військових частин (підрозділів) з метою досягнення їх готовності до виконання завдань за призначенням як у мирний час, так і в особливий період.

Бойове завдання – встановлене старшим начальником військової частині (підрозділу) завдання для досягнення у встановлений термін визначеної мети в ході бойових дій (бою).

Бойові (спеціальні) спроможності – сукупність властивостей, які визначають здатність військової частини (підрозділу) виконати поставлені завдання (бойові завдання) за призначенням відповідно до визначених стандартів.

Бойовий вишкіл – комплекс знань, умінь та навичок особового складу військ (сил), його морально-психологічних і фізичних якостей, навченість і злагодженість підрозділів, військових частин, органів управління та їх здатність виконувати завдання за призначенням. Бойовий вишкіл включає польовий, повітряний та морський вишкіл.

Військове навчання – організований процес передачі військовослужбовцям знань, формування та вдосконалення в них умінь і навичок, психологічної та фізичної готовності, необхідних для виконання функціональних обов'язків за посадовим призначенням як індивідуально, так і в складі підрозділів у мирний час і в особливий період.

Вправа – метод навчання, який передбачає цілеспрямоване, багаторазове повторення певних дій чи операцій з метою формування умінь і навичок.

Дія (-і) – виконання чогось, вплив на щось.

Завдання – перелік завдань, які визначаються військової частині (підрозділу, військовослужбовцю) для відпрацювання під час заходів підготовки з метою набуття необхідних бойових (спеціальних, індивідуальних) спроможностей із виконання завдань, передбачених “Каталогом індивідуальних і колективних завдань з підготовки ЗС України”.

Заняття з визначених предметів навчання – систематичні або періодичні заняття, що проводяться з метою підвищення знань, набуття практичних вмінь і навичок, необхідних для виконання функціональних обов'язків за посадою.

Знання – наукові факти, відомості, теоретичні положення та постулати, умовиводи та наукові припущення.

Індивідуальна підготовка – цілеспрямований та організований процес послідовних заходів навчання та виховання всіх категорій військовослужбовців, спрямований на формування у них необхідного рівня знань, умінь, навичок, фізичних і психологічних якостей для виконання обов'язків за посадою (спеціальністю) як у мирний час, так і в особливий період (посилання г).

Індивідуальні спроможності військовослужбовця – рівень теоретичних знань, практичних навиків і вмінь, психологічних і фізичних якостей, якими повинен володіти військовослужбовець для якісного виконання своїх обов'язків (функцій) відповідно до займаної посади.

Колективна підготовка – цілеспрямований та організований процес послідовних заходів підготовки ОВУ, військових частин (підрозділів) і створених на тимчасовій основі тактичних груп, який проводиться для досягнення такого рівня злагодженості, що забезпечить (гарантуватиме) ефективне виконання покладених на них завдань як у мирний час, так і в особливий період.

Критерій – підстава для оцінки предмета або явища, визначення або класифікація чогось.

Метод навчання – сукупність прийомів і способів, за допомогою яких здійснюється передача та засвоєння знань та формування вмінь.

Методика – це сукупність дидактичних прийомів, засобів і способів організації навчання, які, в певній послідовності використовуються керівником (викладачем, інструктором) в навчальному процесі для досягнення визначеної мети.

Навики – здатність військовослужбовця автоматично виконувати певні дії. Практичне застосування знань, умінь і навичок у ході навчального процесу забезпечує їх перетворення на професійну майстерність.

Навчальна дисципліна – система понять щодо явищ, закономірностей, законів, теорій будь-якої відповідної галузі діяльності з визначенням потрібного рівня сформованості у тих, хто навчається, певної сукупності знань, умінь і навичок.

Норматив – часовий, кількісний і якісний показник виконання окремими військовослужбовцями або підрозділами поставлених завдань, прийомів і дій, пов'язаних із застосуванням ОВТ в ході бойової підготовки.

Об'єкти підготовки – військові частини (підрозділи), офіцерський, сержантський і рядовий склад СВ, з якими проводяться заходи бойової підготовки.

Оцінювання – перевірка військової частини (штабу, підрозділу) вищим в порядку підпорядкованості командуванням для визначення її (його) відповідності стандартам і можливості зарахування її (його) до переліку готових військових частин (підрозділів) ЗС України.

Період підготовки – строк, протягом якого військова частина (підрозділ) знаходиться в одному із визначених станів, а саме: відновлення боєздатності (базовий період); інтенсивної підготовки (інтенсивний період); виконання завдань (підтримання готовності до виконання завдань) за призначенням (підтримуючий період).

Планування бойової підготовки – процес, який полягає в колективній роботі командирів (начальників), управлінь (штабів) військових частин (підрозділів) щодо визначення порядку та послідовності проведення узгоджених за замислом, місцем і часом заходів бойової підготовки, спрямованих на набуття (нарошування, підтримання) визначених бойових спроможностей, всебічного забезпечення спланованих заходів (з урахуванням виділених обсягів фінансування) та відображенні їх у планувальних документах.

Показник – кількісна або якісна величина окремої властивості або сукупності властивостей об'єкта перевірки, яка характеризує його дійсний стан на даний період часу. Показник, зазвичай має найменування, позначку і значення. Розрізняють кількісні (значення – числова величина) та якісні показники (значення – словесний не кількісний опис міри прояви властивості або сукупності властивостей, що розглядаються).

Польовий вишкіл – комплекс умінь та навичок військовослужбовців, злагодженість підрозділів, військових частин, органів управління (штабів військових частин) та їх здатність вести бойові дії в різних умовах обстановки або виконувати інші завдання за призначенням.

Приєм – елемент методу (засіб навчання), що становить сукупність навчальних ситуацій, спрямованих на досягнення його проміжної (певної) мети.

Професійна майстерність – здатність військовослужбовця цілеспрямовано та творчо використовувати свої знання, уміння та навички в процесі практичної діяльності з отриманням відповідного досвіду.

Самооцінка – перевірка безпосереднім командиром (начальником) підпорядкованої військової частини (підрозділу, тактичної групи) з метою встановлення рівня набуття визначених бойових спроможностей військовою частиною (підрозділом, тактичною групою).

Сертифікація – процедура, за допомогою якої призначений у встановленому порядку ОБУ документально засвідчує відповідність військової частини (штабу, підрозділу) вимогам кваліфікаційних стандартів і критеріям держав – членів НАТО.

Спосіб – певна дія (послідовність дій), прийом або система прийомів, яка дає можливість зробити, здійснити що-небудь, досягти чогось.

Стандарт підготовки – нормативний документ (уніфікований процес), який визначає послідовність досягнення органами управління (штабами) військових частин (підрозділів, військовослужбовцями) бойових (спеціальних, індивідуальних) спроможностей до виконання конкретних завдань та визначає критерії їх оцінки. Стандарти підготовки (далі – СПІ) поділяються на стандарти індивідуальної (базової загальновійськової, фахової) підготовки (далі СПІ) та колективної підготовки (далі – СТК) і спрямовуються на досягнення сумісності у підготовці підрозділів ЗС України та військовими формуваннями держав – членів НАТО.

Суб'єкти підготовки – командувач СВ ЗС України, його заступники, командувачі оперативних командувань (далі – ОК), начальники структурних підрозділів (командування (управління) підготовки, G1-9) в ОВУ, військових частинах (S7), безпосередні командири (начальники), інструктори, які планують, організовують, проводять і контролюють заходи бойової підготовки.

Тренування – осмислене багаторазове повторення (виконання) прийомів, дій (вправ) з метою набуття та удосконалення функціональності організму. Систематичні та цілеспрямовані тренування тих, хто навчається шляхом виконання певних дій, забезпечують перетворення знань та умінь на навички.

Уміння – здобута на підставі власного досвіду та знань здатність виконувати окремі дії різної складності або програму дій, що дозволяє вирішувати конкретні цільові завдання. Характерним для умінь є те, що всі дії виконуються під постійним контролем уваги, а також здатність військовослужбовців виконувати рухові дії, відповідно до певної ситуації.

Управління підготовкою – процес цілеспрямованого впливу командувачів (начальників, командирів) і штабів на об'єкти підготовки, що здійснюється для виконання ними визначених завдань відповідно до замислу та мети підготовки.

Форма військового навчання – організаційна складова процесу військового навчання, яка обумовлює сукупність умов, дій і засобів, в яких здійснюється навчання, а саме: склад тих, хто навчається, структуру заняття, місце його проведення, тривалість.

Цикл навчання – строк, за який військова частина (підрозділ) набуває та підтримує здатність виконувати визначені їм завдання та складається з трьох періодів підготовки (базового, інтенсивного та підтримуючого);

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

У цьому Підручнику скорочення та умовні позначення наведені у тексті.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

1.1. Збройні Сили України

24 серпня 1991 року Верховна Рада України проголосила незалежність української держави й ухвалила постанову про створення власних Збройних Сил.

Україна, як незалежна держава і суб'єкт міжнародного права, проголосила, що оборона держави є справою всього народу, а, згідно з цим, будівництво Збройних Сил – найважливішою державною справою. Її реалізація визначає роль і місце Збройних Сил України в державі, високий ступінь їх бойової готовності.

6 грудня 1991 року Верховна Рада України прийняла Закон “Про Збройні Сили України”. Ця дата відзначається як професійне свято військових – День Збройних Сил України.

У цьому Законі (у редакції зі змінами від 17 вересня 2020 року) визначено, що Збройні Сили України – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності.

Правовою основою діяльності Збройних Сил України є Конституція України, Закон України “Про основи національної безпеки України”, Воєнна доктрина України, Закон України “Про Збройні Сили України” у редакції 2020 року зі змінами від 17 вересня 2020 року, Закон України “Про оборону України”, Закон України “Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правовими органами держави”, Концепція гуманітарного і соціального розвитку у Збройних Силах України, Статуту Збройних Сил України, інші закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародні договори України, що регулюють відносини в оборонній сфері.

Основні положення Воєнної доктрини є похідними від Стратегії національної безпеки України, розвивають її положення за напрямками забезпечення воєнної безпеки та спрямовані на протидію агресії з боку Російської Федерації, досягнення Україною критеріїв, необхідних для набуття членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, забезпечення рівноправного взаємовигідного співробітництва у воєнній, воєнно-економічній та військово-технічній сферах з усіма заінтересованими державами-партнерами.

В Україні в законодавчому порядку передбачено витрати на оборону, визначено структуру Збройних Сил та їх чисельність, відображено права й обов'язки особового складу Збройних Сил.

Збройні Сили України провадять свою діяльність на засадах: вірності конституційному обов'язку та військовій присязі; верховенства права, законності та гуманності, поваги до людини, її конституційних прав і свобод; гласності, відкритості для демократичного цивільного контролю; поєднання єдиноначальності і колегіального розроблення найбільш

важливих рішень;

комплектування шляхом призову громадян на військову службу та прийняття на військову службу за контрактом;

постійної бойової та мобілізаційної готовності;

збереження державної таємниці;

виховання військовослужбовців на патріотичних, бойових традиціях Українського народу, додержання військової дисципліни;

забезпечення державного соціально-економічного та соціально-правового захисту громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України, а також членів їх сімей;

заборони створення і діяльності організаційних структур політичних партій.

1.1.1. Структура Збройних Сил України

Відповідно до характеру покладених на них завдань Збройні Сили України мають таку структуру:

Міністерство оборони України є центральним органом виконавчої влади і військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили України;

Генеральний штаб Збройних Сил України як головний орган військового управління;

Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України як орган управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил).

Види Збройних Сил України:

Сухопутні війська є найбільш чисельними і потужними;

Повітряні Сили;

Військово-Морські Сили;

з'єднання, військові частини, військові навчальні заклади, установи та організації, що не належать до видів Збройних Сил України;

окремий рід військ – Десантно-штурмові війська Збройних Сил України;

окремий рід сил – Сили спеціальних операцій Збройних Сил України.

1.1.2. Види Збройних Сил України

Сухопутні війська Збройних сил України – найчисленніший самостійний вид Збройних Сил України, головний носій їх бойової могутності, призначений для ведення бойових дій переважно на суходолі.

Сухопутні війська Збройних Сил України мають у своєму складі такі роди військ:

механізовані війська;

танкові війська;

ракетні війська та артилерія;

армійська авіація;

війська протиповітряної оборони Сухопутних військ;

війська зв'язку;

війська радіаційного, хімічного, бактеріологічного захисту;

війська радіоелектронної боротьби;
інженерні війська.

Механізовані та танкові війська, що складають основу Сухопутних військ Збройних Сил України, призначені для утримання зайнятих районів, рубежів і позицій, відбиттю ударів противника, прориву оборони противника, розгрому його військ, захопленню важливих районів, рубежів і об'єктів, для дій у складі морських та повітряних десантів. До складу механізованих і танкових військ входять механізовані та танкові бригади. На озброєнні механізованих та танкових військ знаходяться танки Т-64, Т-80; бронетранспортери БТР-70, БТР-80; бойові машини піхоти БМП-1, БМП-2, інші зразки озброєння.

Повітряні Сили – серед головних завдань, які сьогодні успішно реалізуються у Повітряних Силах з урахуванням досвіду проведення антитерористичної операції, є насамперед відновлення інфраструктури та перегляд місць постійної дислокації військових частин Повітряних Сил з урахуванням сучасного безпекового середовища, здійснення поступового переходу органів управління Повітряних Сил на J-структуру, прийняту у країнах-членах НАТО, підвищення боєготовності та здатності частин та підрозділів Повітряних Сил до виконання завдань за призначенням, інтенсифікація підготовки Повітряних Сил до виконання завдань за призначенням, закупівля, відновлення та модернізація озброєння та військової техніки.

Структурно Повітряні Сили складаються із командування, повітряних командувань, Харківського Національного університету Повітряних Сил, військових частин та установ безпосереднього підпорядкування.

Військово-Морські Сили призначені для стримування або відсічі у взаємодії з іншими видами Збройних Сил, іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами збройної агресії проти України з моря та на приморських напрямках.

Десантно-штурмові війська (ДШВ) Збройних Сил України призначені для вертикального охоплення противника та дій в його тилу.

Окремий рід військ – складова частина ЗС країни, призначена для виконання властивих тільки їм завдань.

Десантно-штурмові війська спроможні швидко реагувати на різноманітні загрози та виклики, виконувати завдання за призначенням в умовах, що характеризуються високими маневреністю та автономністю дій.

Сили спеціальних операцій – це окремий рід сил, який може залучатися до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, організації та підтримання дій руху опору, проведення військових інформаційно-психологічних операцій, боротьби з тероризмом і піратством, заходів щодо здійснення захисту життя, здоров'я громадян та об'єктів (майна) державної власності за межами України, забезпечення їх безпеки та евакуації (повернення),

посилення охорони державного кордону, захисту суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні і континентального шельфу України та їх правового оформлення, забезпечення безпеки національного морського судноплавства України у відкритому морі чи у будь-якому місці, що знаходиться поза межами юрисдикції будь-якої держави, заходів щодо запобігання розповсюдженню зброї масового ураження, протидії незаконним перевезенням зброї і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів у відкритому морі, ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, надання військової допомоги іншим державам, а також брати участь у міжнародному військовому співробітництві, міжнародних антитерористичних, антипіратських та інших міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки, на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України.

Військова служба є не тільки конституційним обов'язком кожного громадянина України, але й виявом з його боку високого почуття любові до своєї держави і бажання віддано захищати її інтереси.

Збройні Сили України та інші військові формування комплектуються військовослужбовцями шляхом призову громадян України на військову службу та прийняття громадян України на військову службу за контрактом.

Для доукомплектування Збройних Сил України військовослужбовцями на особливий період, а в разі прийняття у випадках та порядку, визначених законом, відповідного рішення Президента України – і в мирний час проводиться планомірна військова підготовка і забезпечується перебування в запасі та військовому резерві необхідної кількості військовонавчених громадян.

Генеральний штаб Збройних Сил України проводить розподіл призовників за станом здоров'я та рівнем освіти пропорційно між Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями.

У перспективній структурі ЗС України повинні бути спроможними забезпечити успішне стримування агресора, запобігання кризовим ситуаціям воєнного характеру і збройну оборону держави, а також участь в багатонаціональних операціях.

Структура ЗС України в мирний час повинна бути максимально наближена до структури воєнного часу. Системи управління, комплектування, підготовки, забезпечення, мобілізації та територіальної оборони повинні забезпечити своєчасне, швидке й ефективне переведення ЗС України з мирного у воєнний стан.

Перспективна структура ЗС України визначає на довгострокову перспективу основні цілі і напрямки їх розвитку. Вона є основою, яка вказує напрямок розвитку і визначає зміст основних заходів короткострокового і середньострокового планування.

Для забезпечення надійної оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності основний пріоритет розвитку надано Силам спеціальних операцій, ракетним військам і артилерії та армійській авіації Сухопутних військ, зенітним ракетним військам Повітряних Сил та

береговим ракетно-артилерійським військам Військово-Морських Сил ЗС України.

1.2. Основи військового законодавства

У Конституції України визначено, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою.

Становлення в Україні демократичної правової державності спонукає до поліпшення правосвідомості громадян, їх правової культури, неухильного дотримання ними вимог законодавства, кваліфікованого його застосування.

Це завдання конкретизоване в Указі Президента України від 18 жовтня 2001 року № 992/2001 “Про Національну програму правової освіти населення”.

Зазначена Національна програма передбачає, що “потребують вирішення на державному рівні питання дальшого розвитку правосвідомості населення, подолання правового нігілізму, задоволення потреб громадян в одержанні знань про право”.

Метою Національної програми є “підвищення загального рівня правової культури та вдосконалення системи правової освіти населення, набуття громадянами необхідного рівня правових знань, формування у них поваги до права”.

Основними завданнями Національної програми є :

підвищення рівня правової підготовки населення, зокрема громадян, які перебувають на державній службі;

створення належних умов для набуття громадянами знань про свої права, свободи й обов'язки;

широке інформування населення про правову політику держави та законодавство.

Зазначені завдання повною мірою стосуються Збройних Сил України, де ще з моменту формування започаткована і діє правова підготовка військовослужбовців та працівників, яку необхідно розглядати як складову правового виховання особового складу Збройних Сил.

Вивчення військовослужбовцями основ законодавства України здійснюється відповідно до вимог наказу Міністра оборони України від 24 лютого 2006 року “Про організацію правової підготовки в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України”.

Правова підготовка сприяє формуванню у військовослужбовців культури, свідомості й правової поведінки.

Однією з необхідних умов нормального життя будь-якого суспільства та його громадян, функціонування економічної і політичної систем, розвитку державності й демократії є подальше зміцнення законності, правопорядку та дисципліни у всіх галузях і сферах державної та суспільної діяльності, включаючи і галузь військового будівництва.

Для боротьби з правопорушеннями, іншими негативними явищами використовуються різні засоби економічного, соціально-політичного, морального та правового характеру, у тому числі й різні види юридичної

відповідальності, яка виражається в правових санкціях.

1.2.1. Юридична відповідальність військовослужбовців

Юридична відповідальність – різновид соціальної відповідальності, який закріплений у законодавстві і забезпечуваний державою юридичний обов'язок правопорушника пізнати примусового позбавлення певних цінностей, що йому належать.

Пропорушення – це неправомірне (протиправне) суспільно-шкідливе винне діяння (дія чи бездіяльність) дієздатної особи, за вчинення якого особа може бути притягнута до юридичної відповідальності.

Пропорушення (*delictum*) за ступенем суспільної небезпеки поділяються на злочини та проступки.

Проступок – протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено відповідальність за проступки.

Відповідальність за проступок, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності.

Склад проступку визначається у відповідних (базових) Кодексах або Законах України.

Проступок визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків.

Проступок визнається вчиненим з необережності, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити.

Адміністративним пропорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративна відповідальність за пропорушення, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності.

Злочин – це передбачене Кримінальним Кодексом України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. Злочин завжди є діянням людини, що посягає на найбільш важливі суспільні відносини, які склалися і є визнаними та прийнятними в суспільстві, внаслідок чого вони охороняються кримінальним законом.

Злочин завжди суперечить інтересам суспільства, обмежує права особи або позбавляє таких прав одних на користь інших усупереч правовим приписам. При

цьому, оскільки суспільні відносини та й саме суспільство постійно змінюються і розвиваються, змінюється та розвивається й поняття злочину.

Основні ознаки юридичної відповідальності:

фактичною підставою її виникнення виступає правопорушення;

притягнення правопорушника до юридичної відповідальності здійснюється в певному процесуальному порядку в результаті здійснення правозастосовної діяльності;

притягнення до юридичної відповідальності, як й інші види правозастосовної діяльності, здійснюється уповноваженими державними органами та їх посадовими особами, йому притаманний державно-владний характер;

чітка нормативна регламентація її здійснення;

притягнення до юридичної відповідальності є невіддільним від державного примусу. Державний примус за скоєне правопорушення чітко регламентується в санкціях правових норм, які визначають його вид і міру – кількісні показники. Цей примус завжди звернений на правопорушника – особу, яка скоїла протиправне діяння, і тягне за собою негативні для нього наслідки, що виявляються у позбавленні його певних благ, котрі йому належали до факту правопорушення. Юридична відповідальність і державний примус тісно пов'язані між собою, але їх не можна повністю отожднювати. Юридична відповідальність завжди заснована на примусових санкціях. У свою чергу державний примус може здійснюватись і поза юридичною відповідальністю, у разі суспільної необхідності в умовах надзвичайного або воєнного стану (реквізиція, карантин, відселення).

наявність певних втрат для винної особи, які передбачені законом. Позбавлення правопорушника певних благ є необхідною умовою юридичної відповідальності. Ці втрати є реакцією держави на шкоду, заподіяну правопорушником суспільству, державі або окремій особі, і можуть носити для правопорушника особистий, майновий або організаційний характер.

1.2.2. Види юридичної відповідальності військовослужбовців

Дисциплінарна відповідальність військовослужбовців має на меті підтримання військової дисципліни та правопорядку, забезпечення виховного впливу на інших військовослужбовців. Дисциплінарна відповідальність настає у разі невиконання (неналежного виконання) військовослужбовцем своїх службових обов'язків, порушення військовослужбовцем військової дисципліни або громадського порядку.

Статтею 1 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України визначається поняття військова дисципліна – це бездоганне і неухильне додержання всіма військовослужбовцями порядку і правил, встановлених статутами Збройних Сил України та іншим законодавством України. У разі порушення військовослужбовцем військової дисципліни або громадського порядку командир повинен нагадати йому про обов'язки служби, а за необхідності – накладати дисциплінарне стягнення.

Дисциплінарне стягнення має бути накладене не пізніше ніж за 10 діб, від дня, коли командирів стало відомо про правопорушення, а у разі провадження службового розслідування – протягом місяця від дня його закінчення. Дисциплінарне стягнення виконується, як правило, негайно, а у виняткових випадках – не пізніше ніж за три місяці від дня його накладення. Після закінчення зазначеного строку стягнення не виконується, а лише заноситься до службової картки військовослужбовця.

Адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності громадян і посадових осіб перед органами державного управління, а у випадках, передбачених законом, перед судом, а також перед громадськими організаціями за винне порушення загальнообов'язкових адміністративно-правових норм, яка виражена в застосуванні до порушників встановлених адміністративних санкцій. Інакше кажучи, це встановлений законом спосіб державного впливу на осіб, винних у скоєнні адміністративних проступків.

Адміністративне правопорушення – це протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачена адміністративна відповідальність.

Особи, що вчинили адміністративне правопорушення, підлягають адміністративній відповідальності. Адміністративне правопорушення відрізняється від злочину меншим рівнем суспільної небезпеки.

Адміністративне стягнення – це захід адміністративного впливу щодо осіб, які вчинили адміністративне правопорушення.

Встановлено такі адміністративні стягнення за вчинення адміністративних правопорушень: попередження; штраф; оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація грошей, одержаних унаслідок вчинення адміністративного правопорушення; позбавлення спеціального права, наданого громадянину; виправні роботи; адміністративний арешт.

До військовослужбовців та прирівняних до них осіб не можуть бути застосовані виправні роботи й адміністративний арешт, а в деяких випадках і штраф. У цих випадках справа передається командиру військової частини (установи) для притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

Цивільно-правова відповідальність настає за порушення договірних зобов'язань або за заподіяння майнової позадоговірної шкоди. Головним змістом цивільно-правової відповідальності є відшкодування майнової шкоди (а при порушенні договірних зобов'язань – також і виплата неустойки). Особливостями цивільно-правової відповідальності є: добровільне відшкодування збитків при визнанні своєї вини і необхідності нести відповідальність; звернення потерпілого спочатку до порушника для відшкодування збитків (в майнових спорах між організаціями це обов'язково); можливість у деяких випадках самому потерпілому застосовувати санкції.

Питання цивільно-правової відповідальності можуть вирішуватися як різними судами, так і органами управління. На відміну від кримінального процесу, де діє презумпція невинності, коли обвинувачений не зобов'язаний доводити відсутність своєї вини, при цивільно-правовій відповідальності необхідно в певних випадках доводити свою невинність. Цивільно-правову відповідальність військовослужбовці несуть лише за заподіяння майнової шкоди військовій частині (установі) поза виконанням службових обов'язків.

Матеріальна відповідальність військовослужбовця настає за заподіяння шкоди державі під час виконання обов'язків військової служби і полягає в повному чи частковому відшкодуванні заподіяної матеріальної шкоди. Виконання тих чи інших службових обов'язків допускає деякий ризик заподіяння шкоди державі. Законодавством встановлені межі відповідальності відповідно до розмірів грошового утримання винної особи (на відміну від цивільно-правової відповідальності, де майнова шкода, як правило, підлягає повному відшкодуванню). Специфіка матеріальної відповідальності проявляється в тому, що вона має на меті не тільки відшкодування заподіяної шкоди, але перш за все виховання в душі бережливого ставлення до військового майна.

Відшкодуванню підлягає пряма дійсна шкода, завдана розкраданням, пошкодженням, втратою або незаконним використанням військового майна, погіршенням або зниженням його цінності, що спричинило додаткові витрати для військових установ, організацій, підприємств та військово-навчальних закладів (далі – військові частини) для відновлення, придбання майна чи інших матеріальних цінностей або надлишкової виплати.

Військове майно – це державне майно, закріплене за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил України. До військового майна належать будинки, споруди, передавальні пристрої, всі види озброєння, бойова та інша техніка, боеприпаси, пально-мастильні матеріали, продовольство, технічне, аеродромне, шкіперське, речове, культурно-просвітницьке, медичне, ветеринарне, побутове, хімічне, інженерне майно, майно зв'язку тощо.

Умови настання матеріальної відповідальності військовослужбовців і призваних на збори військовозобов'язаних:

- а)** заподіяння прямої дійсної шкоди;
- б)** їх протиправна поведінка;
- в)** наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою і настанням шкоди;
- г)** наявність вини у заподіянні шкоди.

Протиправною визнається така поведінка (дія або бездіяльність) військовослужбовця чи призваного на збори військовозобов'язаного, коли він не виконує (недбало виконує) свої службові обов'язки.

Військовослужбовець чи призваний на збори військовозобов'язаний визначається винним у заподіяній шкоді, якщо протиправне діяння вчинене навмисно чи з необережності.

Військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані, діями яких було заподіяно шкоду державі, можуть добровільно відшкодувати її повністю

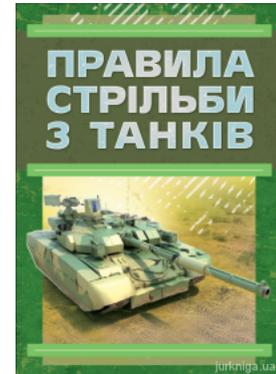
Книги, які можуть вас зацікавити

Методика вогневої підготовки танкових підрозділів

Довідник командира (навідника-оператора) та механіка-водія танка Т-64Б

Правила стрільби з танків

Робота командира взводу в основних видах бою. Навчальний посібник

Боротьба з безпілотними літальними апаратами (за досвідом проведення ООС (раніше АТО))

Управління діями танкових підрозділів. Взвод

Перейти до галузі права
Військове право

[Перейти на сайт →](#)